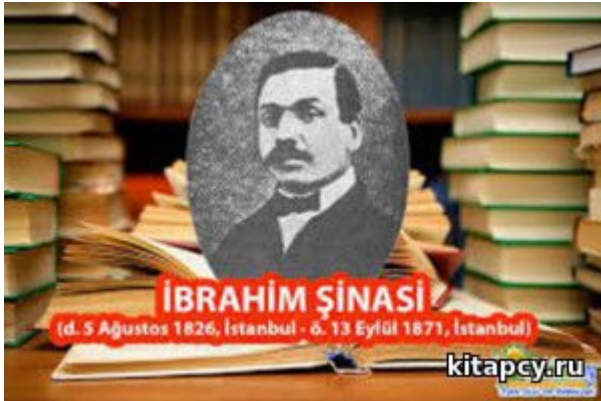

Žurnalist Şinasiniň mazary!

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 26 январа, 2025

Žurnalist Şinasiniň mazary! ŽURNALIST ŞINASINIŇ MAZARY!

Düýn Taýýip Erdoganyň döwri üçin agyr tankydy bellikleri ýazýan žurnalistler saýlawda ýeňilen oppozisiýanyň lideri we onuň partiýasynyň bassyr 4-7 döwür bári çalyşmazdan deputatlyk edip gelýän ýokary düzümlü şahsy düzümi boýunça garşylyklaýyn pikir alyşdylar. Oppozisiýany sarsgyna salýan ýazgylar sagdan-soldan ýagyp ugrady welin, Kemal Kylyçdarogly at tutmazdan «galamyny satan žurnalistleriň» bardygyny aýtdy. 21 ýyllap Taýýip Erdoganyň san-sajaksyz korrupsiýasy, talaňçylygy, çüýrükligi, wezipe satyn almalary, para-peşgeşleri, haksyzlygy, adalatsyzlygy hakda dilini ýarman gelen häkimiýetçi tarapgöýler we prezidentiň uçarynda surata düşmegi özüne dereje bilýän görümsiz žurnalistlerem şobada Kemal Kylyçdaroglynyň «tarapyny tutmaga» başladylar.

Birdenem ýadyma Şinasi düşdi, birdenem ýadyma Şinasiniň mazary düşdi. Şinasiniň mazarynyň nirdedigini bilýän ýok!

* * *

Şumatky syýasy partiýalar, häkimiýet, oppozisiýa – hemmesi belli bir derejede ilkinji türk žurnalisti Ibrahim Şinasä borçludylar. Osmanly döwründe çüýräp barýan düzgüne garşy «ilkinji oppozisiýanyň» başyny başlanam Şinasidi.

Türkiýä žurnalistika Ýewropadan 200 ýyl soň geldi.

Ibrahim Şinasi «Taswiri-Efkar», Agah Ependi «Terjümany-Ahwal», Ali Suawi «Muhbir», Namyk Kemal «İbret» gazetlerini çykardy.

Dünýäniň hemme ýerinde Ýewropada bolşy ýaly Türkiýede-de jemgyýetçiligi emele getirmek we rewolýusion pikirlere öňbaşçylyk etmek birinji nobatda gazetlerdir žurnalistler bilen başlady. 1826-1871-nji ýyllarda «Terjümany-Ahwalyň» baş awtory Şinasi şol döwrüň iň görnükli intellektual adamy hökmünde öňe saýlandy we «meşrutyýet pikiriniň», ýagny konstitusion monarhiýanyň birinji inisiatory boldy.

* * *

Ýewropa öňe gitdi, Osmanly yza galdy. Nämüçin? Şinasi bu soragyň jogabyny gözleýärdi. Sebäp hökmünde-de «akyl we kanun (garaşsyz sud) döwrüni açmakda gijä galandygymyzy» görkezýärdi. Şinasiniň pikir dünýäsinde şol ýyllar heniz **azatlygyň** ýeri ýokdy. Ol režimiň çalyşmagyny, ýagny patyşanyň çalyşmagyny däl-de, zorluk-sütemiň, zulумыň, gulçulygyň, bikanunçylygyň we adalatsyzlygyň aradan aýrylmagyny isleýärdi. Namyk Kemal, Ziýa beý (Paşa), Ali Suawi, Agah Ependi, Ebüzziýa Tewfik Şinasiniň arçan ýolunyň ýagtysyndan gidip, bu ýurdy ilkinji gezek «oppozision pikir» bilen tanyşdyrdylar.

Şinasiniň ömri gysga boldy. Bary-ýogy kyrk ýaşady. Stambulyň Taksim töwerekleri şol wagt gonamçylykdy. Ol şol gonamçylykda jaýlandy. Taksim we onuň töwereginde köp gatly jaýlar gurlup başlandy welin, Şinasiniň mazarynyň üstünde ýaşaýyş jaýy guruldy.

* * *

Pahyryň mazary ýitdi gitdi, emma onuň başyny başlan «oppozision žurnalistikasy» häziriň žurnalistine «bäş ölüm ölçegini» getirdi. Şol bäş ölçege eýermeýän žurnalist ýaşap ýörkä ölen hasaplanýar.

Birinji ölüm:

Žurnalist galamyny hiç haçan «kimdir birini urmak we kimdir birine arka durmak üçin» ulanmaz we ulandyrmaz.

Žurnalistikada galam ýöretmek babatda azat bolmagyň ýoly «100%

garaşsyz, hiç kime ilteşiksiz» pozisiýadan geçýär. Žurnalist häkimiýetiň ýanynda onuň pohuny süpürijisi, totyguşy, surnaý-kernaýy bolmaz. Şol bir wagtyň özünde agalyk sürüji güýjüň, güni güýçliniň, baýlaryň, zalymlaryň, mafiýanyň, adamlaryň hakyny iýýäniň, döwleti we halky talaýanyňam ýanyna aýagyny sekmez. Hiç kime galamyny satmaz, hiç kime kärendesine bermez.

Ikinji ölüm:

Žurnalist ýazgylarynda hiç haçan öz gürrüňini etmez, özüni gürrüň bermez, «men, men, men...» diýmez. Okyjy gazete däl-de, onuň ýazjak «heniz belli däl zada-gizlenip galan gürrüňe» gyzygýar. Habar näme? Habar gizlenip galan gepdir. Žurnalist şol gizlenip galan gepi ýazýan adamdyr.

Üçünji ölüm:

Žurnalist ýazgylarynda hiç kimsäniň, hatda okyjyňam ýallakçylygyny etmez, göwnünden turjak bolup ýalym-ýulum etmez. Žurnalist okyjynyň pikirine hormat goýar, ýöne ol okyjynyň hakynatutma ganhory däldir.

Dördünji ölüm:

Žurnalist ýazgylaryny haýsy dilde ýazýan bolsa, şol dili örän arassa, tertipli, hemmelere düşnükli dilde ýazmaly. Žurnalist ýazgylaryna okyjynyň kalbyna aralaşýan stil tapybiler, emma düşnüksiz söz ulanmaz. Okyjynyň düşünmeýän ýazgysy žurnalistiň ölümidir.

Bäşinji ölüm:

Žurnalist bilinýän zady, öň eşdilen zady ýazsa, «iliň aýdanyny gaýtalap ýören» hasaplanýar. Žurnalistikada «bilinýän zady» ýazmak ölümi saýlap almak bilen deňdir. Okyjy öň eşdilmedik zady okasy gelýär.

* * *

Erdogan häkimiýet başyna geldi. Habar beriş serişdeleriniň başyna baş ölümi inderdi.

Indem oppozisiýa ýeňmedi welin, bularam habar beriş serişdeleriniň üstüne heňkirýär.

Nejati DOGRU.

«SÖZCÜ» gazeti, 16.06.2023 ý. Publisistika